

SKOP:N JA SSP:N TULEVAISUUS: VAIHTOEHTOJA

1. SKOP:n ja SSP:n pilkkominen ja myynti neljän koplalle

1.1 Pankkien tavoitteet

Kolmen kopla (Osuuspankkiryhmä, PSP ja Unitas) on suunnitellut SKOP:n ja SSP:n osien ostamista neljän (em. lisäksi KOP) pankin kesken. Ostettavat erät jaettaisiin pankkien kesken, kunhan ne täyttävät seuraavat kriteerit:

- ostettavat ("siirrettävät") erät ovat terveitä eli luotot ovat normaaliehtoisia ja normaaleilla vakuuksilla. Tällaiset luotot ja kaikki talletukset siirrettäisiin ostajille vanhoilla ehdoilla. Samalla SKOP:sta ja SSP:sta muodostuu suuri omaisuushoitoyhtiö, koska ostajille kelpaamattomat saamiset ja velat jäisivät vvr:n vastuulle
- ennakoimattomien luottoriskien osalta vvr:lla (osittainen?) vastuu luottotappioriskeistä
- vvr pääomittaa ostavia pankkeja vastuiden kasvua vastaavasti
- myynnille ei aseteta reunaehtoja.

Toinen vaihtoehto SKOP:n ja SSP:n myymiseksi olisi huutokauppa, jossa em. pankit myytäisiin sopivina paketteina eniten tarjoavalle. Myymättä jääneet osat jäisivät vvr:n vastuulle. Huutokauppa ei olisi kuitenkaan suositeltava vaihtoehto, kun myyntipäätöksen jälkeen olisi pakko myydä ja ostajana olisi kartelli.

Neljän koplän selkeänä tavoitteena näyttää olevan säästöpankkien talletusten osto tai tallettajien houkuttelemisen vaihtamaan pankkia. Tämä onkin koplän kannalta järkevää. Säästöpankkien luotot ja muut tase-erät ovat ostajapankkien kannalta toissijaisia. Itse asiassa yksi tavoite pilkkomis- tarjouksessa voi olla pyrkimys aikaansaada talletussiirtymiä ilman varsinaisen kaupan toivoa.

1.2. Pilkkomisen edut periaatteessa

SKOP:n ja SSP:n pilkkominen ja myynti usealle ostajalle on yksi vaihtoehto säästöpankkiryhmän ongelmien ratkaisemiseksi. Parhaimmassa tapauksessa pilkkomisella on useita hyviä puolia:

1. Pankkisektorin kilpailutilanne säilyy tasapuolisena, eikä talletusten siirtyminen olisi ilmeisesti ongelma, kuten saattaa olla fuusiossa.
2. Vvr:n omistus pankeista voidaan ehkä rajoittaa omaisuudenhoitoyhtiöön.
3. Vvr:n tappio säästöpankkiryhmästä on rajoitettu omaisuudenhoitoyhtiöön.
4. SKOP:n ja SSP:n osia voidaan myydä neljän koplan ulkopuolisille sijoittajille.

1.3. Pilkkomisen reunaehdot

Pilkkomisvaihtoehtoon liittyy kuitenkin runsaasti ongelmia, jotka on pyrittävä pilkkomisen yhteydessä ratkaisemaan riittävän pieniksi. Ellei näin onnistuta tekemään, pilkkominen johtaa todennäköisesti julkiselle vallalle kalleimpaan ratkaisuun. Pilkkomisen reunaehdoilla on pyrittävä huolehtimaan ainakin seuraavista asioista:

1. Koplan markkinointitoimet ja säästöpankkien vastatoimet julkisuudessa aiheuttavat sen, että SKOP:n ja SSP:n osalta lopulliseen, koko ongelmaa koskevaan periaateratkaisuun on päästävä nopeasti. Muussa tapauksessa on vaarana, että talletuksia siirtyy muihin pankkeihin ja samalla kiinnostus säästöpankkien saamisten ostoon vähenee vastaavasti. Joka tapauksessa vvr:n on välittömästi saatava pankit lopettamaan julkinen keskustelu pilkkomisesta.
2. SKOP:n (emo) ja SSP:n yhteenlaskettu tase on yli 140 mrd. markkaa (keskenäisiä päällekkäisyyksiä ei eliminoitu). Normaaliehtoisia kotimaisia luottoja normaalivakuuksin pankeissa on yhteensä runsas 50 mrd. markkaa eli yhtä paljon kuin kotimaisia talletuksia. Näiden luottojen ja talletusten osalta siirto koplalle olisi kivutonta. Varsinkin, jos se tehtäisiin koplan haluamalla tavalla eli antamalla niille vapaat kädet sopia jaosta keskenään.
3. Muiden erien myyminen (normaalitilanteessa myyntikelpoista noin 40 mrd. markkaa ja osa SKOP:n tyttäristä, vaikeasti myytävää 40-50 mrd. markkaa, ks. Pertti Ukkosen muistio 27.1.1993) saattaisi olla ylivoimaisen vaikeaa, jollei se olisi talletusten siirron ehtona. Tällöin SKOP:sta ja SSP:sta pitäisi siirtää myös SKOP:n terveet (tervehdytyt) tyttäret (SKIP, TR, SKOP-Rahoitus, ulkomaiset yksiköt) ja molempien vaihto- ja sijoitusomaisuus sekä käyttöomaisuus. Jäljelle jäävään omaisuudenhoitoyhtiöön jäisivät ainoastaan selkeästi perinnässä olevat toivottomat saamiset. Muussa tapauksessa yhtiön asiakkaiksi jäävillä elinkelpoisilla-kaan yrityksillä ei olisi siirron jälkeen elinmahdollisuuksia.

4. Toinen mahdollisuus olisi siirtää vain hyvät tase-erät ja siirron ehtona pakottaa kopla hoitamaan SKOP:a ja SSP:a sekä vastaamaan suurelta osin niiden tulevista tappioista (yli 50 %, osuus riippuisi tulevista tappioista). Koplän arvoitoidut tappiot jäljelle jääneistä SKOP:n ja SSP:n osista tulisi tietysti vähentää hyvien erien myyntihin-nasta, joka saattaa tällöin muodostua varsin al-haiseksi. Lisäksi koplalla tulisi olla (mark-kinahintainen) rahoitusvastuu SKOP:sta ja SSP:sta, muuten vaarana olisi, että vvr joutuisi takaamaan SKOP:n ja SSP:n rahoituksen, koska sitä ei olisi muuten saatavissa markkinoilta. Tällöinkin erit-täin suuren ongelman muodostaisivat siirron ulko-puolelle jäävät saamiset, jotka tulkittaisiin toivottomiksi. Ongelmaa toki lievittäisi se, että koplalla olisi selkeä ja suuri vastuu näistä tap-pioista.
5. Kaikkien myytävien erien hinnan tulisi perustua niiden odotettuun tuottoon. Erät tulisi myydä tasapuolisesti esim. koplän kotimaisten luottojen suhteessa. Myytävät erät olisi ilmeisesti parasta paketoita alueittain. Yksi vaihtoehto on tällöin säästöpankkialue, toinen kunta tai isoimmilla paikkakunnilla jopa konttori. Kunta- ja konttori vaihtoehdossa myös paikallisilla osuuspankeilla olisi mahdollisuus paketin suoraan ostoon. Rajoi-tuksena paikallisen monopolin estämiseksi voi olla, että pakettia ei saisi ostaa pankki, jos kunnan aluelle jäisi ainoastaan yhden pankin kont-toreita (pl. posti). Muussa tapauksessa osuuspank-kien markkinaosuus voisi olla lähes puolessa (lä-hes kaikissa pienissä) Suomen kunnissa yli 80 % (ks. Jaana Rantaman muistio 27.1.1993). Paketointi voitaisiin tehdä myös saamisten luokan (asunto-luotot, yritysluotot jne.) perusteella, mutta tämä rajaisi ilmeisesti osuuspankkien halukkuutta osal-listua pilkkomiseen. Se voisi muutenkin olla han-kalampi toteuttaa kuin aluepohjainen jako.
6. Koplalle on tehtävä selväksi, että pilkkominen voidaan tehdä vain vvr:n ehdoilla, jolloin siihen voidaan lisätä jonkinlainen tukielementti esim. pankkien pääomittaminen lieväehtoisilla pääomato-distuksilla. Erityisesti on todettava, että pilk-komiseen osallistuminen on ainoa tapa saada lievä-ehtoista tukea. Jos pilkkominen ei sovi koplalle vvr:n reunaehdoin, tukea tarvitsevan pankin omis-tajien vastuu toteutetaan loppuun asti. Toisin sanoen valtio tulee ottamaan pankeista ehdottoman määräysvallan (sijoituksen mukaan), jos pankki tarvitsee omaan toimintaansa valtion tukea.
7. Jos vvr ei aseta tiukkoja ehtoja pilkkomiselle ja myynnille, vaarana on se, että vvr:lla on koplän kermankuorinnan jälkeen hoidossaan jättiläismäinen omaisuudenhoitoyhtiö kauhistuttavine tappioineen, jonka rahoitus on vvr:n vastuulla. Kopla tätä yhtiötä ei ilmeisestikään rahoittaisi ilman vvr:n

takausta, sillä esim. Vesa Vainio pitää yhtiön konkurssiin päästämistä vartenotettavana vaihtoehtona.

8. Ennen kuin vvr voi julkistaa pilkkomissuunnitelmia, kauppaehdoista täytyy olla sopimus.

2. SKOP:n ja SSP:n fuusio yhteen pankkiin

Pankkisektorin rakenteen kannalta KOP:a tai Unitasta parempi fuusiokumppani olisi PSP. Kuitenkin sen vastahakoisuuden vuoksi PSP lienee nopean ratkaisun ulkopuolella. KOP:n ja Unitaksen välinen ero fuusiokumppanina pankkikentän rakenteen kannalta on vähäinen. Molemmissa tapauksissa uudesta pankista syntyy helposti liian suuri, mikä johtaa aikaa myöten pankkien lisäkeskittymiseen.

Jos fuusiokumppani on (pääosin) valtion omistama, niin ongelma ei ole niin suuri kuin yksityisen pankin tapauksessa. Tällöin vvr voi halutessaan pilkkoa suurpankin pienempiin osiin pankkikriisin jälkeen esim. yksityistämisprosessin aikana. Siten, jos SKOP:n ja SSP:n pilkkominen epäonnistuu ja jollei PSP:a saada taivutettua fuusioon, kilpailuneutraliteetin, moral hazard -ongelman ja hinnoitteluongelman lieventämiseksi vvr:lla pitää olla valmius ottaa fuusiokumppani (KOP) omistukseensa ennen fuusiota.

Kun fuusiokumppani on valtion määräysvallassa (mieluiten kokonaan omistama), fuusiolla on se etu, ettei sen yhteydessä tarvitse maksaa "vapaaehtoisuudesta". Fuusiolla voi olla myös se etu, että fuusiokumppani (KOP) on valmis hoitamaan molemmat pankit kokonaan. Selvät ongelmaluotot (rajallinen määrä) pitää tässäkin vaihtoehdossa jättää ratkaisun ulkopuolelle. Niiden hallinnointi voitaisiin järjestää esim. liikepankiksi muutetussa TR:ssa (jos tämä mahtuu vvr-lakiin) tai KOP:n sisällä erillisessä yhtiössä. Erillisyyhtiön hallinnointi olisi valtion omistamassa suurpankissa selkeämpää kuin yksityisessä pankissa, sillä houkutusta lisätä yhtiön tappioita pankin vanhojen omistajien hyväksi ei olisi. Fuusion edellytyksenä on tietysti se, että myyntihinta perustuu odotettuihin tuottoihin (ml. ongelmaluottojen tappiot).

Fuusioon liittyy myös selkeä epävarmuus: tallettajat eivät koe uutta pankkia omakseen. Tällöin suurpankki joutuisi hankkimaan enenevän osan varainhankinnastaan markkinoilta, joka rasittaisi pankin tulosta. STS:n fuusiossa toteutunut noin 30 prosentin talletusten menetys lienee kuitenkin yläraja tällaiselle mahdollisuudelle. Lisäksi fuusio vasten pankin johdon tahtoa tai fuusio vaikeuksissa olevaan pankkiin aiheuttaisi todennäköisesti kitkaa fuusioprosessiin.

3. Itsenäinen Säästöpankki Suomi (SPS)

SKOP:n ja SSP:n jatkamiseen itsenäisenä liittyy huomattavia uskottavuusongelmia. Pankkien rapautunut talous, kilpailijoiden toimet ja pankeissa tapahtuneet väärinkäytökset ovat johtaneet siihen, että nykymuodossa SKOP:n ja SSP:n toiminta

taa ei kannata jatkaa. Niihin ei usko kukaan edes pankkien sisällä. Jos SKOP:n ja SSP:n pilkkominen tai fuusio toiseen pankkiin ei onnistu, vaihtoehtona on pankkien toiminnan uudelleenorganisointi.

Yksi vaihtoehto olisi tällöin Säästöpankki Suomi, joka muodostuisi SKOP:n ja SSP:n terveistä osista. Perittävät saamiset voitaisiin jättää esim. SSP:iin, joka ajettaisiin alas ongelmasaamisten mukana. SSP:n tulisi tällöin olla mahdollisimman pieni, sillä sen rahoitusvastuu olisi vvr:lla. SPS puolestaan voitaisiin tervehdyttää siten, että SKOP:n ja vanhan SSP:n taseet siirtyisivät SPS:lle markkinahintaan. Siirrosta syntyvät tappiot tulisivat tällöin SKOP:lle ja SSP:lle (ja niiden kautta vvr:lle). Paikalliseen vähittäispankkitoimintaan keskittyvän SPS:n ulkopuoliset rönsyt (SKIP, TR, ulkomaiset tyttäret) voitaisiin myydä eniten tarjoavalle.

SPS:n luomisen suurin ongelma olisi organisoinnin järjestäminen. Keskeisenä vaatimuksena olisi kuitenkin ryvettymätön pankinjohto. Vaatimus tulisi ulottaa koko organisaatioon siten, ettei uuden pankin palveluksessa olisi edes paikallistasolla johtoa, jonka aikaisempia toimia ovat seuranneet huomattavat luottotappiot. Uskottavuuden palauttamiseksi myös SKOP:n ja SSP:n vanhat virheet olisi ehkä kaivettava esiin ja asetettava syylliset vastuuseen, eikä yrittää painaa asioita piiloo suomalaiskansalliseen tapaan.

Koska uusi pankki olisi kannattavuutensa takia ylivertainen muihin pankkeihin nähden, sen toimintaa tulisi valvoa tarkasti, ettei se vääristäisi kilpailuneutraliteettia. Pankilta olisi edellytettävä mm. muita laajempaa korkomarginaalia ja siitä seuraavaa luotonannon kasvun hidastumista. Kasvun sijasta pankin olisi jaettava voittoa valtiolle.

4. Johtopäätökset

SKOP:n ja SSP:n tulevaisuuden vaihtoehdot voidaan jakaa kolmeen ratkaisumalliin. Valitettavasti mikään niistä ei ole yksinkertainen toteuttaa.

- SKOP:n ja SSP:n pilkkominen on kilpailuneutraliteetin ja pankkirakenteen kehityksen näkökulmasta fuusiota parempi. Se edellyttää kuitenkin myyjältä tiukkoja reunaehtoja. Muuten ratkaisu on valtiolle todennäköisesti kaikkein kallein vaihtoehto ("vapaaehtoisuus" maksaa). Ostajan sitoutumista tiukoihin ehtoihin on syytä epäillä. Tämän vuoksi ennen kuin keskusteluja edes aloitetaan on varmistuttava reunaehtojen periaatteellisesta hyväksymisestä.
- SKOP:n ja SSP:n fuusioiminen toiseen pankkiin on pankkilpailun kannalta huono vaihtoehto. Se on kuitenkin ajateltavissa, jos fuusiokumppani on valtio-omisteinen pankki. Käytännössä fuusioratkaisuun kannattaa nyt päätyä vain, jos fuusiokumppani on PSP tai KOP, josta valtio on hankkinut osake-enemmistön.

- SKOP:n ja SSP:n toiminnan jatkamiselle nyky muodossa ei ole sijaa pankkien uskottavuusongelmien takia. Jos pankit jatkavat yhdistyneenä, mutta itsenäisenä valtio-omisteisena pankkina, se edellyttää erittäin perusteellista ko. pankkien uudelleenorganisointia. Tämä on aikaavievää ja vaikeaa, joten siihen tulisi päätyä, jollei kumpaakaan em. ratkaisua voida toteuttaa. Tähän ratkaisuun tulisi pankkien rahoitustilanteen vakauttamiseksi sitoutua julkisesti ja uskottavasti välittömästi periaateratkaisun jälkeen, vaikka pankin uudelleenorganisointi ottaisiikin aikaa.

Vaikka kaikki ratkaisuvaihtoehdot ovat ongelmallisia ja vaikeita toteuttaa, päätöksenteolla SKOP:n ja SSP:n tulevaisuudesta on nyt kiire. Pitkiin neuvotteluihin tai epäselviin vastuunjakoihin ei liene aikaa. Periaatepäätöksen lykkääminen tuonnemmaksi ainoastaan lisää SKOP:n ja SSP:n ongelmia ja valtiolle niistä aiheutuvia kustannuksia.